

DAGSINS MEINING

Kapping um lýsingar – eitt mál fyri Kappingarráðið

Tað er eitt áhugavert mál, ið Jógvan á Lakjuni og Finnur Helmsdal hava reist í løgtinginum, har spurningurin verður settur við, hvørt tað er rætt, at Sjónvarp Føroya og Útvarp Føroya skulu sleppa at kappast við privatu miðlarnar um handilslýsingar, samstundis sum almennu loftmiðlarnir verða stuðlaðir við almennum pengum, kravdir inn sum hyggjara- og lurtaragjald.

Nú hevur rættuliga nógv verið fokuserað upp á, at mismunur verður gjordur millum ÚF og SvF mótvegis Rás 2. Tað er sjálvandi rætt, at mismunur verður gjordur, men lítið hevur verið tosað um tann mismun, ið er millum almennu miðlarnar og bløðini. Vit hava í dag tvey stór dagbløð í Føroyum, Sosialin og Dimma-lætting, ið verða rikin fult og heilt eftir handilsligum prinsippum.

Tað er einki dulsmál, at mismunurin millum ÚF og SvF mótvegis Sosiali og Dimmu er vaksin seinnu tíð-ina. Almennu loftmiðlarnir finga fyri nokrum árum síðani loyvi at kappast við privatu bløðini um handils- og vanligar tilboðslýsingar. Síðani hendi tað, at Postverk Føroya setti prisin fyri útbæring av bløðum so nógv upp, tí hetta skuldi verða »á handilsligum grundarlag«. Postverkið skuldi ongar útreiðslur hava av at bera út bløðini. Vit kunnu vera ymisk á máli um, hvørt tað er rætt, at Postverkið (les tað almenna) skal stuðla bløðunum, men hetta merkir tí, at prisurin fyri útbæring er bæði tvi- og sumstaðini trifaldur. Hetta eru útreiðslur, sum bløðini hvør í sær megu klára at gjalda sjálv. Áðrastaðni letur tað almenna stuðul til postverkini, ið er oyramerktur til útbæring. Eisini hendi tað, at postverkið gavst við at bera týðningarmesta blaðið út í vikuskiftinum.

Vit kunnu altíð kjakast um, hvør miðil hevur størstan samfelagsligan týðning, útvarp, sjónvarp ella bløðini. Men at brúk er fyri øllum, man eingin ivi verða um, og at framleiðslukostnaðurin av tilfari hjá ymsu miðlu- num er ymiskur, er heldur einki dulsmál. Men skuldu Dimmalætting og Sosialurin havt somu sømdir, sum ÚF og SvF, hevði tað svarað til, at hvørt húsarhald við lóg varð pliktad til at halda bæði bløðini. Hetta hevði tvífaldað upplagið hjá bløðunum, og tá varð lagað manni at skriva bløð. Men ikki nóg mikið við tí. Um treytirnar vóru tær somu, so skuldu bløðini einki gold- ið postverkinum fyri útbreiðsluna – aftur ein útreiðslu- minking í milliónaklassanum.

Føroyar er einasta norðurland, sum hevur tann politikk, at bløðini skulu klára seg sjálv – einasta land, har bløð- ini fáa 0 krónur í stuðuli. Um hetta er rætt, ella um hetta ikki er rætt, kunnu vit vera ymisk á máli um. Men nú so stórus týðningar verður lagdur í, um nú kapping er á jøvnum føti, er júst kappingin millum alment- figgjaðu miðlarnar og teir privatu um handilslýsingar upplagt mál hjá Kappingarráðnum at tikið upp. Vit ganga annars inn fyri, at Føroyar eiga at hava eitt væl- virkandi útvarp og sjónvarp, og at hesi hava so stóran týðning fyri bæði mentan og samleika, at tey áttu at staðið á figgjarlógina.

Føroyingar betri fyri í Íslandi, enn teirra Íslend- sku skúlafeagar
Norðurlenska avtalan fyri lesandi er munandi verri enn tann avtala vit hava í ríkisfelagsskapinum. Norð- urlenska avtalan kann til eina og hvørja tíð broytast. Har skalt tú t.d hava lestrar- stuðul (SU) við tær úr heimlandinum

Okkara núverandi avtala er grundlógartýggja. Vit

Lestur í Onglandi
Nøkur hava "bitið á " og eru farin undir víðari lesna eitt nú í Onglandi. Men teirra umstøður at lesa eru sera vánaligir.

Fyri einsatakar útbúgv- ingar mugu tey gjalda

ímillum 100 og 200 túsund

krónur árliga bara at sleppa

at ganga á skúlanum. Og

tey fáa bara 60 túsund

krónur frá Føroyska

stuðulsstovninum. Hesin

peningur er oyramerktar til

sjálvt skúlagjaldið. Tað

sum liggur omanfyri, mugu

tey útvega sær á annan hátt.

Tíbetur fáa tey einar 4.000

kr. um mánan frá SU í Dan-

mark at liva fyri, og møgu-

leika fyri at taka lestrarlán

at liva fyri. Annars hevði

verið reint galið.,

So her manglar nógvur

peningur í til skúlagjald,

Babbasa børn
Hetta við at lesa ókeypis, er ein so nøggj skipan, at børnini hjá "teimum út- valdu" hava dominera um- siting og politikk fram til dagin í dag. Tó við nøkrum fáum undantøkum. Hygg at eftirnøvnunum, og saman- ber við sosialan status um tað mundi lisið var. Ikki fyrrenn nú, byrjar vanligi føroyingurin at sleppa

íbuð og vanligan livikostna

hvørt ár.

framat. Og so eru røddir

frammi um at fara burtur-

aftur frá hesi skipan.

Ókeypis skúlagongd

Tað má vera eitt minsta-

krav, at tey fáu lesandi í tí

samlaða høpinum, sum

velja at lesa uttanfyri Norð-

anlond , nú ríkisfelagsskap-

urin ber nærum allan kost-

naðin hjá teirri stóru fjøld-

ini av lesandi, fáa sín skúla-

kostna goldnan av føroyska

stuðulsstovninum. Soleiðis

at tey sjálvi kunnu velja og

vraka óheft av serligum

áhugamálum.

Hetta má vera ein treyt,

um almenni politikkurin er,

at tað er neyðugt, at føroy-

ingar skulu lesa uttanfyri

ríkisfelagsskapin, og uttan-

fyri norðanlond.

Kemur man hinvegin til

ta niðurstøðu, at góðskan

á skúlanum innanfyri ríkis-

felagsskapinum er á slíkum

vera dømi um hvussu man

ikk skal bera seg at fram-

ingir.

Soleingi samfelagið fær

tílført pening ígjøgnum

makrobúskapin,(ríkisveit-

ingin úr Danmark), er

vandin fyri detailstýring

bara akademiskur (smbr

tjakið um evstavalð á yms-

um økjum). So eitt kjak um

hetta átti at ligið framma-

liga í huganum hjá teimum

(sosialt tilvitaðu?), sum

leggja so stóran dent á

evstavalð, sum fyritreyt fyri

øllum lívi her á føldum.

Babbasa børn
Hetta við at lesa ókeypis, er

ein so nøggj skipan, at

børnini hjá "teimum út-

valdu" hava dominera um-

siting og politikk fram til

dagin í dag. Tó við nøkrum

fáum undantøkum. Hygg at

eftirnøvnunum, og saman-

ber við sosialan status um

tað mundi lisið var. Ikki

fyrrenn nú, byrjar vanligi

føroyingurin at sleppa

VIÐMERKINGAR

Lesandi uttanfyri norðanlond eru í peninganeyð

Jákup Fróði Djurhuus

valevni sambandsflokksins

í suðurstreymoy

– Tey eru fá, men tey fáa

ongar sømdir sum er. Her

er onki samsvar ímillum

politiskt hugflog og handa-

lag.

Rokna verður við, at um-

leið 2000 føringar lesa

uttanlands. Flestu lesa í

Danmark, tí tað er ókeypis.

Ein útbúgving á hægri støði

kostar ímillum 500.000 og

1 mió kr.

So ein hópur uppá 2000

føroyingar kostar sostatt

(teimum órættvísu?) ímill-

um 1 og 2 mia. í skúlagjaldi

at fáa undan. Afturat kemur

lestrarstuðul, bústaður,

barnaansing v.m.

Tær nýtist ikki at vera

føddur við gulltonnum fyri

at lesa. Børn hjá øllum van-

ligum føringum, dønum og

grønlendingum hava

grundlógartýggjaða at-

gongd á jøvnum føti við

børn hjá teimum sum eru

betri fyri figgjarliga. Og so-

leiðis skal tað vera.

Síðani seinasta sam-

gonga tók við, hevur verið

ført fram av fleiri tinglim-

um, at tað eru ongir trupul-

leikar av at fara úr ríkis-

felagsskapinum. Vit kunnu

halda áfram at lesa sum nú.

Og so hevur verið tosa um

týðningin av at lesa uttan-

fyri norðanlond.

Føroyingar betri fyri í

Íslandi, enn teirra Íslend-

sku skúlafeagar
Norðurlenska avtalan fyri

lesandi er munandi verri

enn tann avtala vit hava í

ríkisfelagsskapinum. Norð-

urlenska avtalan kann til

eina og hvørja tíð broytast.

Har skalt tú t.d hava lestrar-

stuðul (SU) við tær úr

heimlandinum

Okkara núverandi avtala

er grundlógartýggja. Vit

Sosialurin

Sosialurin

Stovnaður: 1927

Ábyrgdarblaðstjóri:

Jan Müller jan@sosialurin.fo

Blaðstjóri:

Eiríkur Lindenskov eirikur@sosialurin.fo

Tíðindaleiðari:

Jústinus Eidesgaard justinus@sosialurin.fo

Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo

Jonhard Hammer jonhard@sosialurin.fo

Finnbjorg Nattestad finnbjorg@sosialurin.fo

Anja Weihe anja@sosialurin.fo

Blaðfólk:

Áki Bertholdsen aki@sosialurin.fo

Eyðun Klakstein eydun@sosialurin.fo

Edvard Joensen edvard@sosialurin.fo

Turið Kjølbro turid@sosialurin.fo

Stefan í Skorini stefan@sosialurin.fo

Heri á Rögvi heri@sosialurin.fo

Ítróttur:

Jákup Mørk jakup@sosialurin.fo

Myndamenn:

Jens Kristian Vang jensk@sosialurin.fo

Álvur Haraldsen alvur@sosialurin.fo

Sosialurin í Norðoyggjum:

Postsmoga 231

Nólsoyar Pálsgeta 1

700 Klaksvík

tel. 458686 fax 458687

e-post: klaksvik@sosialurin.fo

Uppseting/prent:

Uppseting: Hestprent

Prent: Prentmiðstöðin

Útgevvari:

Sp/f Sosialurin

Sosialurin

VIÐMERKINGAR

Óbeinleiðis studningur í vinnulívinum

Rói Egholm

Politikarar breggja sær ofta av, at føroyska vinnan er vorðin sunnari, nú eingin studningur er í vinnuni.

Um Framtaksgrunnurin setur 50 mió í eitt virki uttan krav um avkast, so hevur tað somu ávirkan sum studningur ella eitt rentu- og avdráttarfrítt lán í ævigar tíðir.

Seinastu árinu hevur kjakið um almennan pening í føroyska vinnulívini verið frammi fleiri ferðir.

Serliga hevur verið kjak- ast um, um partapeningur- in, sum Framtaksgrunnurin hevur sett í fiskivinnuna á landi, er kappingaravlag- andi ella ikki.

Í blaðgrein fyri stuttum segði stjórni í Føroya Banka, Jørn Astrup Han- sen, at landið eigur uml. 2.500.000.000,00 kr. (2,5 mia.) í føroyska vinnulív- inum og at almenna kravið til avkast var at siga 0,00 kr., burtursæð frá tí, sum landið fær í vinningsbýti av rakstrinum frá Føroya Banka.

Privatir kappingarneytar koma við tí sindri, sum uppspart er, og seta tað í feløg sum eginpening, og restin av figgingartørvinum skal fáast til vegar úr peningastovni til hagar rentur og avgjöld.

Samanborið við tær áður nevndu 2,5 mia. kr. av al- menna peninginum í vinnu- ni, munar tann váðafúsi privati peningurin lítið.

Føroyska uppsparingin
Tað hevur verið frammi, at føroyingar eiga 8,5 mia. kr. á bók. Av hesum stendur uml. helvtin í føroysku pen- ingastovnunum og hin helvtin í útlendskum stovn- um.

Trupulleikin er bert, at størstu uppsparararnir eru stovnar og feløg. Eitt nú ALS, Starvsmannafelagið og arbeidarafeløgin.

Politikarar og enntá ein-

Tað má vera avmarkað, hvussu nógv av hesum 8,5 mia. kr. er váðafúsur kapi- talur, sum er tøkur til vinnulivið. Spurningurin er eisini, um hesin peningur kann metast sum privatur.

Tað, sum vanligi føroy-

ingurin eigur tókt á bók til

iløgur, er bert ein lítil part-

ur av samlaðu føroysku

uppsparingini, og tað er

ikkí so lætt at fáa hesa upp-

sparingina lagda í vinnuliv-

ið sum váðafusan pening at

kappast við tær almennu

2,5 mia. kr.

Frælsið og

planbúskapurin
Tað er ein sannroynd, at tær

almennu fyrítøkurnar hjá

Framtaksgrunninum (Fø-

roya Fiskasøla og Føroya

Fiskavirkjing) og Føroya-

grunninum (Kósini) eru

ónaturliga sterkar figgjar-

liga samanborið við restina

av fiskivinnuni á landi.

Eg meti at hesar tríggiar

fyrítøkurnar hava uml. 65%

av samlaðu eginoginni hjá

føroysku flakavirkjunum

og føroysku fiskasølunum,

meðan hini uml. 20 feløgin

hava hini 35% av samlaðu

</